

BijEEN in AKTIE

NIEUWS VAN GROEPEN DIE ZICH BEZIGHouden MET DE DERDE WERELD

Een gat in de markt

ANDERS REIZEN

Toerisme is een vorm van contact met de Derde Wereld, die de laatste twintig jaar flink is toegenomen. Ook het circuit in Nederland rond deze vluchtige ontmoetingen breidt zich nog steeds uit. Reisorganisaties nemen steeds meer Derde-Wereldlanden in hun pakket op en Derde-Wereldorganisaties zijn toerisme steeds serieuzer gaan nemen in de ontwikkeling van arme landen. Steeds meer onderzoekers besteden hun tijd aan het bestuderen van deze vrijetijdsbesteding en voorlichters aan het geven van informatie daarover. Het lijkt een trend, die meer te maken heeft

met een behoeftenbevrediging van het Noorden dan van het Zuiden. Het vinden van andere vormen van reizen die de negatieve gevolgen van het toerisme zoveel mogelijk inperken, is een gat in de markt.

'Alternatief toerisme staat niet op de agenda van de Derde Wereld, maar van sommige elitaire mensen in de Eerste Wereld, die op een alternatieve manier willen reizen...', beweert Peter Holden, voormalig uitvoerend secretaris van de Oecumenische Coalitie voor Derde Wereld Toerisme (ECTWT). Hij schopt daarmee een aantal goed bedoelende mensen tegen de schenen. Een kijkje achter de schermen van een viertal mensen, dat zich in Nederland bezighoudt met een andere manier van reizen — twee in de informatie-sector en twee in de reiswereld — leert meer over hun motivatie.

Toerisme naar de Derde Wereld kies je niet als beroep, daar rol je in. Jos Wielders van Reisbevijs, informatie-steunpunt over toerisme van het Centrum voor Ontwikkelings Samenwerking (COS) in Eindhoven, verbleef tien jaar geleden voor zijn studie in de Derde Wereld en zijn 'hart ging voorgoed sneller kloppen'. Kees van Teeffelen, hoofdredacteur van de landenreeks 'Te gast in' van de stichting Toerisme & Derde Wereld: 'Voor een reis naar India had ik van alles gelezen over de geschiedenis en economie. Maar ik ontmoette een compleet ander India: zoveel mensen op straat met weinig verkeer, de kleuren van de sari's en de warmte. Dat was

schokkend en verwarrend. Van uit dit idee van cultuurschok proberen we nu duidelijk te maken aan reizigers dat het gaat om mensen zoals wij, alleen in een ander land. En dat je ook kunt luisteren naar hun verhaal.'

Thei van Laanen, reisorganisator en -leider van het 'kersverse' tweemansbedrijfje Aktieradius Reizen: 'Ik vind het een uitdaging om iets met mijn kennis te doen. Ik wil meer dan herinneringen overhouden.' Rob Regnault van Baobab/Terra Tra-

INHOUD

Studie	II-III-IV
Agenda	IV
Festivals Gemert en Tilburg	V
Brochures	V
Missionaire Agenda en Liturgiekatern '90/91 zijn uit ...	VI
Bezinnen in vakantie	VI
Cultuur	VII
Ton Smits	VII
Derde Boekenmaand ..	VIII
Exposities	VIII

Gedragcode voor toeristen

- Informeer u zich vooraf over het land dat u gaat bezoeken. Beperk u zich daarbij niet tot een reisgids, maar lees bijvoorbeeld ook een roman uit of over het land en volg het nieuws in de krant.
- Maak als het kan gebruik van lokale voorzieningen, zodat de plaatselijke bevolking ook aan het toerisme kan verdienen.
- Leer wat van de taal, al zijn het maar een paar woorden. De mensen zullen dit zeker waarderen.
- Afdingen is op veel plaatsen gebruikelijk, maar ga niet tot het uiterste. De mensen hebben recht op een eerlijke prijs.
- In het land, dat u bezoekt, geldt waarschijnlijk een ander tijdsbegrip en gaan mensen anders met afspraken om. Houd daar rekening mee.
- Door de lokale bevolking goed te observeren, komt u veel te weten over andere gewoonten en omgangsvormen. Het zal u daarbij opvallen dat er behalve verschillen ook veel overeenkomsten zijn.
- Probeer van luisteren een gewoonte te maken in plaats van alle antwoorden te kennen.
- U kunt anderen in verlegenheid of zelfs in gevaar brengen door al te openlijk over gevoelige zaken als religie of politiek te praten.
- Doe geen beloften die u achteraf niet waar kunt maken.

(Samengesteld uit codes van een aantal christelijke groepen in de Derde Wereld.)

Illustratie uit een folder over de fotowedstrijd 'Toerist in de Derde Wereld', georganiseerd door de Werkgroep Ontwikkelingstechnieken (WOT) van de TU Twente. U kunt foto's inzenden tot 27 augustus: WOT, Postbus 217, 7500 AE Enschede. Meer inf.: 053-892845.

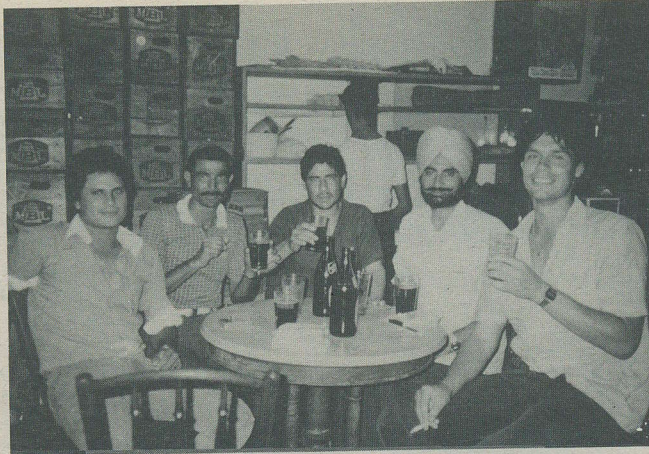
UITNEEMBAAR

vel, reisorganisatie die zich specialiseert in aparte 'reizen voor reizigers', weet niet meer precies hoe hij in deze wereld terecht is gekomen. 'Het hangt van toevaligheden aan elkaar. Ik heb sociale geografie van ontwikkelingslanden gestudeerd, veel gereisd en ik kon niet gemakkelijk werk vinden in mijn eigen vak. Na het leiden van reizen ben ik toen met Baobab/Terra Travel begonnen. Ik vind het belangrijk dat je als Nederlander iets van ontwikkelingslanden snapt, waardoor je een beter inzicht krijgt in de wereld om je heen en er kritischer tegenaan kijkt. Maar natuurlijk zet je dat niet in je reisbrochure. Dat staat zo pretentius. Dat zou ik een valse presentatie vinden. Je bent tenslotte ook commercieel bezig. Het speelt wel voortdurend in je gedachten.'

GEWETENSWROEGING

Wie eenmaal in het toerismewereldje is terechtgekomen uit interesse voor andere culturen, loopt vanzelf tegen een aantal vraagtekens aan. Het is schipperen met het soort informatie en hoe je die brengt. Het informatie-steunpunt Reisbewijs biedt een breed pakket: van ambassadebrochures tot Amnesty-rapporten. 'We laten niet alleen de links-kritische hoek zien', legt Jos Wielders uit. 'Want mensen komen binnen met vragen als: Kan ik op Sri Lanka diepzeeduiken? Onze praktische informatie dient dan als trekker om een breder publiek met het COS in aanraking te laten komen.' Andere COS-sen vragen zich af of Reisbewijs niet juist bevorderend werkt voor het toerisme, dus of het niet verkeerd bezig is. Jos Wielders: 'Ik geloof niet dat wij invloed kunnen uitoefenen op het al of niet reizen, wel op de manier waarop.'

Thei van Laanen van Aktieradius staat door zijn organisatie van reizen nog dicht bij de vraag wat wel of niet kan. 'Na 4 juni vorig jaar wilde ik niet meer naar China met een groep toeristen. Die poen was ik wel kwijt, maar mijn gevoel van schending van mensenrechten was belangrijker. Nu ga ik naar het noorden van Sumatra. Naar mijn idee is het onrecht daar net een stukje minder, hoewel het wel pijnlijk is dat de Indonesische regering nooit

Kees van Teeffelen (rechts) in India.

afstand heeft gedaan van 1965.' Het blijkt moeilijk grenzen te trekken voor wat je aanvaardbaar vindt. Rob Regnault: 'In de reiswereld kun je de politiek niet laten overwegen. En in feite zouden er dan maar weinig Derde Wereldlanden zijn waar je zonder gewetenswroeging heen kunt.'

ALTERNATIEF?

Hoewel beide reisorganisaties en de informatieverstrekkers duidelijk afstand nemen van de hoofdmoot van het toerisme en ze anders willen zijn, wil geen van hen 'alternatief' genoemd worden. 'Alternatief' is beladen — geitewollen sokken en rugzakken —, verwarrend en pretentius. Voor Jos Wielders geldt 'What's in a name?', maar voor Thei van Laanen is het woord 'alternatief' niet alternatief meer. 'Het wordt al snel gebruikt, juist door grotere commerciële organisaties', volgens Thei.

'Zoals de uitspraak 'leven als die mensen'. Dat wekt valse illusies. Het blijft een vakantie, een hele investering ook. Bij ons maak je kennis met andere mensen in het kader van een natuurtocht en misschien leer je ze waarderen. Achteraf hoor je wel vaak dat het

hoogtepunt voor de meesten de 'gezellige avond bij de mensen' was. Iemand uit onze groep legde uit wat ze deed als sociaal werkster. Daarop reageerden de bewoners meteen van: 'Oh, daar hebben we hier onze grootouders voor'. Dat geeft een reëler beeld, op het niveau van mens tot mens.'

In de praktijk is de ontmoeting, ook bij het 'anders' reizen, niet altijd even gemakkelijk. Soms rijzen Rob Regnaults haren te berge. 'Sommigen zijn verschrikkelijk bezig: vreselijk gekleed een tempel in, families wegduwen en in het zicht staan. En een reisleider staat erbij en haalt zijn schouders op. Daar kan ik niet tegen. Het enige wat je dan kunt doen, is duidelijk maken wat je er zelf van vindt en reisleiders uitkiezen die op dezelfde lijn zitten. Gelukkig gebeuren dergelijke dingen in ons soort reizen niet al te veel; anders zou ik er acuut mee stoppen.' Het 'alternatieve' zit 'm volgens Rob Regnault meer in het proberen zoveel mogelijk geld in de lokale economie te pompen door gebruik te maken van lokale transportmiddelen en contactpersonen. 'Maar natuurlijk hoeft je in het toerisme niet te proberen de armsten van de armen te bereiken!'

DIA-AVONDJES

Het uitgangspunt van Reisbewijs is dat toerisme prima aangegrepen kan worden voor het vergroten van kennis over bezochte landen, inzicht kan geven in mondiale verhoudingen en kan aanzetten tot praktisch handelen. Een goede voorbereiding zou

STUDIE

In het Maastrichtse Expositie en Congres Centrum (MECC) wordt van 2 tot en met 4 juli een internationale conferentie gehouden over de toekomst van Afrika. (Zie hierover elders in dit nummer.) Voorafgaand aan de conferentie is van 27 juni tot 1 juli de derde 'Afrika-week' gehouden in de Limburgse hoofdstad. Meer informatie in de speciale Afrika-krant, die kan worden besteld bij het Centrum voor Ontwikkelings Samenwerking, tel. 043-255655.

In Nijmegen wordt op 7 en 8 juli het TAMTAM-festival gehouden, waarbij een andere visie op economie centraal staat. De zaterdag is bedoeld om de samenhang tussen vrede, milieu en armoede onder de aandacht te brengen van een breed publiek. Daartoe worden in de Nijmeegse binnenstad tal van activiteiten ontplooid. Op zondag wordt er een conferentie met vijf lezingen en werkgroepen gehouden op het terrein van de Katholieke Universiteit. Meer informatie bij TAMTAM, tel. 080-515477.

TAM TAM

verstrekkende gevolgen kunnen hebben voor de beeldvorming. Een reis naar de Derde Wereld kan immers ook vooroordeelbevestigend werken. Als je denkt dat Kenianen lui zijn, dan zie je ook luie Kenianen. Een eenvoudig rekensommetje van Jos Wiolders leert dat vijftigduizend Thailandgangers per jaar toch minimaal tweehonderdduizend dia's voor familie en vrienden opleveren. Als je al die mensen met betere informatie zou kunnen bereiken...

Maar de vorm waarin de voorlichting gegoten wordt, moet ook aangepast zijn. Jos Wiolders heeft het over aangepaste uitnodigingen aan reisbureaus. 'Die kunnen er niet zo eenvoudig uitzien.' Reisbewijs wil mensen niet te nadrukkelijk een bepaalde richting in duwen. 'Ze moeten zelf hun beslissingen nemen. Je kunt wél een ingang creëren, zodat er een lampje gaat branden.' Ook Toerisme & Derde Wereld is voorzichtig met bijvoorbeeld politieke informatie. Kees van Teeffelen: 'Maar het is niet vrijblijvend. 'Te gast in' probeert toeristen bewust te maken van andere gewoonten en gebruiken. Dat het gaat om mensen zoals wij, maar dan in een ander land.' Gemmeke van Kempen, medewerkster van Toerisme & Derde Wereld, illustreert hoe. 'Niet door te confronteren; dat schrikt af. Meer volgens een harmoniemodel, gericht op begrip. Zo betrap ik mezelf erop dat ik een boer op het platteland in Turkije als een plaatje zie. Terwijl ik een boer in Frankrijk als persoon beschouw. Want daar weet ik meer van.'

De reisorganisaties houden zich vanzelfsprekend meer bezig met reizen dan met bewustmaking. De dorpjes in de folder van Aktieradius zijn vooral vrolijk. Thei van Laanen: 'Ik weet dat dat versluisend kan werken, maar dat is wat je ziet op zo'n reis. Tijdens de korte contacten krijg je weinig te maken met conflicten en uitbuitingsrelaties.' De leermomenten vinden meestal toevallig onderweg plaats. De jungletocht van Aktieradius voert ook langs omgekapt bomen en nieuw aangelegde wegen vol houttrucks. Daar kun je als begeleider dan je verhaal bij houden. Rob Regnault vindt het gevaarlijk en hoogdravend om over bewustmaking te

Danseres op Bali.

spreken. 'Binnen je beperkte mogelijkheden als reisorganisatie probeer je mensen zoveel mogelijk alle kanten van Derde Wereldlanden te laten zien.'

ZWEMBAD IN DE SAHEL

Rob Regnault trekt zich de kritiek op het toerisme wel aan, maar hij denkt dat de economische en sociaal-culturele effecten van het toerisme behoorlijk worden overschat. 'Modernisering vindt net zo goed plaats zonder toerisme. Steeds meer gebieden worden opengelegd voor de wereldconomie. En wat de schrijnende confrontatie in inkomensverschillen betreft: lokale rijken etaleren hun rijkdom vaak zelfs nog meer. Dus het maakt niet zoveel uit of toeristen dat ook doen.'

Restaurant in Nepal.

Kijk, er zijn natuurlijk altijd wel pijnlijke voorbeelden te vinden, zoals overvolle zwembaden midden in de Sahel. Maar zo zijn er legio onrechtvaardigheden. Want wat denk je van aardbeienteelt met een uitgebreid irrigatiesysteem in Afrika?'

VERANTWOORD TOERISME

Het uitgangspunt van de werkers aan andere vormen van toerisme is: Toerisme is er. Laten we proberen de goede kanten daarin te ontwikkelen. Tenslotte is de natuurlijke nieuwsgierigheid van mensen naar elkaar positief en niet tegen te houden. Thei van Laanen is de enige, die daar wel eens over piekert: 'Ik weet niet in hoeverre wij meewerken aan de negatieve gevolgen voor mensen in de Derde Wereld. Kijk, ik vind die popi-jopi-restaurants, die zich aan de toeristen aanpassen, niet geweldig. Maar misschien vinden lokale mensen dat wel.' Het ideale plaatje van Derde Wereldtoerisme staat Kees van Teeffelen helder voor ogen: 'Het ene jaar daar te gast te zijn, het andere jaar gastheer hier.'

Brigitte Sie

Van twee tot vijf juli vindt in Amsterdam de elfde conferentie over *hedendaags Zuid-Azië* plaats. Er worden panelzittingen gehouden over 15 verschillende thema's. Meer inf. bij CASA, Oudezijds Achterburgwal 185, 1012 DK in Amsterdam.

Aan de Katholieke Universiteit van Leuven wordt van 20 tot en met 22 augustus een leergang gehouden over het conciliair proces, met als motto 'De mens: hoeder of verrader van de schepping'. De studiedagen worden georganiseerd door de Vlaamse Bijbelstichting, de afdeling Permanente Vorming van de K.U. Leuven en het Vliebergh-Senciecentrum. Het vindt plaats in college De Valk in Leuven. Inlichtingen en inschrijving bij L. Frederix, tel. 09-16/259218.

In Amstelveen wordt een informatie-ochtend gehouden op 30 augustus om 10.00 uur in het Karmelklooster (zij-ingang) aan de Groen van Prinstererlaan 99 over de opzet van de *cursus Wereldwijs*. Bedoeling van de cursus: een gezamenlijke leerroute om meer zicht te krijgen op de samenhang tussen de Derde Wereld en onze samenleving. Inlichtingen: Marjan Verwoerd, tel. 02503-16560 of Bouke Halma, tel. 020-166428.

III